

Verslag Slotsymposium 17 februari 2011

Tien jaar Toekomst Waterketen Gelderland Samen werken aan samenwerken en samen doen in de waterketen

Met het symposium "Tien jaar Toekomst Waterketen Gelderland: de toekomst is nu" is het project "Toekomst Waterketen Gelderland" afgesloten. Graag bieden wij u het verslag van het Symposium en het gepresenteerde Boekje aan.

In het project Toekomst Waterketen Gelderland (TWG) hebben we de Gelderse waterketenpartijen gestimuleerd meer én beter te gaan samenwerken in de waterketen. Met succes. Gelderse gemeenten en waterschappen werken anno 2011 volop samen en in bijna alle regio's zijn concrete stappen gezet naar structurele samenwerking en samenwerkingsvormen. Door het bundelen van kennis en capaciteit, maar ook door schaalvergroting besparen partijen flink op de gezamenlijke kosten voor het ontwerp, beheer en onderhoud van de afvalwaterketen. Tegelijkertijd worden afvalwaterketentaken beter en robuuster uitgevoerd.

In dit Boekje en op ons slotsymposium "De toekomst is nu" op 17 februari 2011 zijn de resultaten gepresenteerd van tien jaar TWG en de daarbij gevolgde bottom-up werkwijze. Het werken aan onderling vertrouwen, het bieden van samenwerkingskansen en het geven én nemen van tijd voor groei in samenwerking waren daarbij belangrijke kenmerken. U kunt lezen hoe we al pionierend, langzaam maar gestaag, zijn we gegroeid naar het punt waar we nu staan: een stevig fundament voor verdere groei in samenwerken én samendoen. Met het leggen van dit fundament heeft het project zijn doel bereikt. Ons werk zit erop, de afvalwaterketenpartijen in Gelderland hebben concrete afspraken gemaakt over volgende stappen. Wij hopen u te inspireren ons voorbeeld te volgen en - net als wij - werk te maken van samenwerken. Naast dit boekje hebben we daarvoor een aparte syllabus gemaakt waarin we u graag de aanpak, resultaten en leerervaringen van het project laten zien.

Vanuit TWG hebben we de samenwerking tussen gemeenten, waterschappen en waterbedrijf geïnitieerd en gefaciliteerd. Wij zijn de initiatiefnemers, provincie Gelderland en waterbedrijf Vitens, zeer dankbaar voor de getoonde visie en het beschikbaar stellen van menskracht en geld. Maar we zijn bovenal trots op het vele werk dat de Gelderse regio's hebben verzet. We beseffen ons dat er nog het nodige moet gebeuren, maar de bereikte resultaten en gemaakte afspraken sterken ons in het vertrouwen dat de regio's structurele samenwerkingsvormen gaan realiseren. Wij wensen alle betrokken partijen daarbij veel succes.

Namens de stuurgroep en de projectgroep van Toekomst Waterketen Gelderland,

Wim Burgering
Voorzitter stuurgroep

Peter Salverda
Secretaris stuurgroep

Resultaten in de regio's: de eerste stappen naar structurele samenwerkingsvormen

Het resultaat van de samenwerking in de Gelderse regio's is dat in 2010 talrijke initiatieven zijn gestart naar structurele samenwerking en - nog een stap verder - naar samenwerkingsvormen waarin de partijen hun kennis en capaciteit bundelen.

In de regio Noord-Veluwe zijn de afgelopen jaren succesvolle samenwerkingsprojecten gestart, onder meer een gezamenlijk grondwatermeetnet. De projecten hebben als vliegwiel gefungeerd bij het stapsgewijs verder vormgeven en intensiveren van de samenwerking. In 2010 zijn hierover bestuurlijke afspraken gemaakt, waarbij is afgesproken drie stappen te doorlopen. Stap 1 betreft gezamenlijke en geïntegreerde planvorming, gezamenlijk databeheer en het gezamenlijk meten en monitoren van de gehele afvalwaterketen. Hiermee is in 2011 gestart. Stap 2 gaat om de gezamenlijke uitvoering van het beheer en onderhoud van de totale rioolinfrastructuur en de zuivering. In stap 3 ten slotte worden de mogelijkheden onderzocht van een afvalwaterketenorganisatie op de schaal van de gehele regio. Per stap vindt een bestuurlijk keuzemoment plaats. De planning is dat dit stappenplan wordt doorlopen in de periode 2011-2015.

In de Regio Stedendriehoek werken Waterschap Rijn en IJssel en de gemeenten Zutphen en Lochem binnen het Afvalwaterteam Zutphen aan een langdurige en structurele samenwerking. De gemeenten Apeldoorn, Epe, Brummen en Voorst en Waterschap Veluwe werken samen in 'Samenwerking Water Oost Veluwe'. Deze samenwerking vindt plaats op projectbasis.

In de regio Achterhoek starten de gemeenten Doetinchem, Montferland en Oude IJsselstreek samen met waterschap Rijn en IJssel onderzoek naar mogelijkheden om de bestaande projectmatige samenwerking binnen het afvalwaterteam Etten structureel te maken. De afvalwaterteams die in deze regio werken op de schaal van zuiveringskring (kring van zuiveringsinstallatie en de daarop aangesloten gemeenten), vormen de basis voor verdergaande samenwerking.

In de Stadsregio Arnhem-Nijmegen hebben gemeenten, waterschappen en waterbedrijf afgesproken de stap te zetten naar structurele samenwerkingsvormen. Hiervoor wordt een haalbaarheidsonderzoek uitgevoerd dat de baten van samenwerking in beeld brengt, voornamelijk in de afvalwaterketen. Het onderzoek schetst ook een beeld van mogelijke en passende samenwerkingsvormen. Vooruitlopend op de uitkomsten ervan werken de vier Liemers-gemeenten al intensief samen. De overige gemeenten volgen. Verder is in de regio samengewerkt aan het in beeld brengen van vraag en aanbod van kennis (o.a. waterservicepunt) en wordt samengewerkt aan de opzet van grondwatermeetnetten in De Liemers e.o. (negen gemeenten) en de Betuwe (zes gemeenten).

In regio De Vallei is het Platform Water Vallei en Eem actief. Dit platform is gestart met zes Gelderse gemeenten, maar inmiddels is de samenwerking uitgebreid met acht Utrechtse gemeenten; in totaal veertien gemeenten. In dit kader werken gemeenten en het waterschap aan een structurele samenwerkingsvorm op operationeel niveau om via meten en monitoren het rioolbeheer te optimaliseren. Hierbij worden ook gedetailleerde neerslaggegevens gebruikt. Hiervoor wordt in 2011 een samenwerkingsovereenkomst afgesloten. Daarmee worden 1 à 2 fte aangenomen voor werk dat nu door 3 à 4 fte wordt gedaan. Daarnaast werken gemeenten, waterschappen, waterbedrijf en provincie in de regio samen op het gebied van grondwatermeetnet, waterloket en kennisuitwisseling.

2011 en daarna? Kantelpunt!

Aan het einde van het project Toekomst Waterketen Gelderland staan de Gelderse waterketenpartijen voor een kantelpunt. Ze willen van de gerealiseerde projectmatige samenwerking de stap zetten naar structurele samenwerking en structurele samenwerkingsvormen. Dat is maatschappelijk gewenst uit het oogpunt van doelmatig en effectief waterketenbeheer. Hiermee geven de waterketenpartijen op Gelderse wijze volop invulling aan de afspraken die de VNG en Unie van Waterschappen begin 2010 met elkaar hebben gemaakt.

Toekomst Waterketen Gelderland heeft veel tijd gestopt in het bij elkaar brengen van partijen, het tonen van het maatschappelijk belang (dat vraagt om samenwerking) en aan onderling vertrouwen. Door hierin voorop te lopen kon Toekomst Waterketen Gelderland de motor worden achter enkele belangrijke waterketenontwikkelingen in Nederland. Want of het nu gaat om de feitenonderzoeken met berekeningen van het winstpotentieel, de gehanteerde werkwijze, de bestuurlijke ambassadeurs of de provinciale benchmark: ze hebben allemaal hun weg gevonden naar andere delen van het land en zijn vaak landelijk omarmd. Dat is iets waar de waterketenpartijen in Gelderland trots op mogen zijn.

Nu de Gelderse regio's stappen hebben gezet naar structurele samenwerkingsvormen, is onze missie volbracht. Een jaar of tien geleden was er bij de meeste waterketenpartijen sprake van terughoudendheid en koudwatervrees. Dit heeft in Gelderland plaatsgemaakt voor een groot gevoel van urgentie om te gaan samenwerken. Deze binnen TWG gerealiseerde cultuuromslag zal, is onze overtuiging, vanzelf leiden tot een verdere verbreding en intensivering van de samenwerking en de organisatievorm die daar het beste bij past.

Dankzij het werk van Toekomst Waterketen Gelderland zijn de Gelderse waterketenpartijen begin 2011 beland op het punt dat de samenwerking uitstekend van de grond is gekomen. Met de in de regio's gemaakte afspraken worden bovendien stappen gezet naar structurele samenwerkingsvormen. In de visie van TWG is het heel goed mogelijk die structurele samenwerking binnen afzienbare tijd te verbreden naar de gehele waterketen, waarbij ook drinkwaterbedrijven zijn betrokken. Dit is gebaseerd op het binnen het project ontstane vertrouwen tussen waterketenpartijen en het feit dat waterbedrijf Vitens mede-initiatiefnemer is geweest van dit project.

Tot slot: de samenwerking tussen waterketenpartijen heeft de afgelopen jaren geleid tot meer doelmatigheid en meer duurzaamheid bij het ontwerp, beheer en onderhoud van de waterketen. Maar ook tot een betere dienstverlening aan de burger. Toekomst Waterketen Gelderland is trots op de bereikte resultaten en de stappen die de Gelderse regio's nu zetten richting structurele samenwerking en samenwerkingsvormen. Daarmee kunnen zij als voorbeeld dienen voor een ontwikkeling die landelijk navolging gaat krijgen, zo is onze stellige overtuiging.

Toekomst Waterketen Gelderland

Verslag symposium Toekomst Waterketen Gelderland De toekomst is nu!

Op 17 februari 2011 vond in het provinciehuis in Arnhem met circa 200 deelnemers het slotsymposium van Toekomst Waterketen Gelderland plaats. Een feestelijke afsluiting van een project dat in tien jaar tijd al tot mooie resultaten heeft geleid, maar ook een startsein voor het vervolg. De partijen zijn klaar voor een nog verdergaande samenwerking in de (afval)waterketen.

Na een welkomstwoord door gedeputeerde Harry Keereweer en de dagvoorzitter mevrouw Elisabeth Tuijnman (burgemeester gemeente Overbetuwe) presenteerde de voorzitter van de Stuurgroep Toekomst Waterketen Gelderland, de heer Wim Burgering, de hoogtepunten van het doorlopen bottom-up proces en de bereikte resultaten. Hij ging daarbij ook in op de leerervaringen in Gelderland en de wisselwerking met het landelijk beleid. Een film illustreerde de doorbraken in de zes Gelderse WGR-regio's en daarmee de grote variëteit in werkwijzen. De film gaf inzicht in hoe partijen elkaar vinden, dat samenwerken loont, wat succesfactoren zijn en hoe het vervolg in de regio's eruit ziet. Maar ook dat het de deelnemers niet aan kwam waaien...

De resultaten en leerervaringen van tien jaar Toekomst Waterketen Gelderland zijn gebundeld in een Boekje met een bestuurlijke samenvatting en een uitgebreide Syllabus. De voorzitter van de Stuurgroep overhandigde deze aan de initiatiefnemers van Toekomst Waterketen Gelderland: de Provincie en het waterbedrijf Vitens (destijds nog Waterbedrijf Gelderland).

Dagvoorzitter Tuijnman

Overhandiging van de syllabus aan initiatiefnemers

Gedeputeerde Keereweer vergeleek Toekomst Waterketen Gelderland met het lopen van een marathon. De eerste 15 kilometer gaan makkelijk, Gelderland behoorde tot de kopgroep. De volgende 15 kilometer gaat het erom vol te houden en daarna is het 12 kilometer de vraag of je er echt voor gaat. In de marathon van Toekomst Waterketen Gelderland zitten de eerste 30 kilometer erop, de partijen denken nu na over de stip op de horizon: hoe groot zijn de ambities in de regio om in de afvalwaterketen de samenwerking vorm te geven, en later in de brede waterketen? Zijn ambitie is nog steeds een waterketenbedrijf voor Gelderland, maar de heer Keereweer vermoedt dat voor die tijd nog wel heel wat water door de kraan zal gaan.

De heer Frans Jutte van Vitens feliciteert de partijen in Gelderland met het resultaat van Toekomst Waterketen Gelderland en de stappen die zijn gezet. Tien jaar geleden zagen de drinkwaterbedrijven een goede ontwikkeling in de richting van waterketenbedrijven. Zo'n bedrijf kent randvoorwaarden, zoals schaalgrootte, efficiencyverbetering en scheiden van beleid en uitvoering. Toekomst Waterketen Gelderland heeft een goede basis gelegde voor verdergaande samenwerking in de afvalwaterketen. Hij wenst de partijen veel succes met de volgende etappe.

Na het formele moment van de afsluiting van Toekomst Waterketen Gelderland vraagt dagvoorzitter Tuijnman enkele aanwezigen in de zaal om een reactie. Onder de aanwezigen zijn nieuwe raadsleden, die gekomen zijn om te leren. Ze zijn inmiddels overtuigd van het belang van samenwerken in de afvalwaterketen en beseffen dat verdergaande samenwerking noodzakelijk is. Erkend wordt dat het goed is om de voorsprong in Gelderland vast te houden. Daarnaast wordt vanuit de zaal het belang van samenwerken benadrukt om de grote uitdaging om de kennis voor de toekomst te borgen het hoofd te bieden.

Inhoudelijke verdieping door de regio's

In de pauze presenteren de regio's hun resultaten en bieden ze inhoudelijke verdieping rond een aantal thema's: Wat is de optimale schaal voor samenwerking? Welke rol speelt psychologie in de samenwerking? Hoe groot zijn de baten? Hoe zit het met de juridische vormgeving? Hoe om te gaan met de scheiding tussen beleid en uitvoering? De regiopresentaties zijn druk bezocht en leiden tot interessante discussies onder de deelnemers.

Na de pauze gaat het over de toekomst. Mevrouw Ina Adema van de Vereniging Nederlandse Gemeenten en de heer Gert Verwolf van de Unie van Waterschappen presenteren de gezamenlijke aanpak van de koepelorganisaties om te komen tot doelmatiger waterbeheer. Mevrouw Adema gaat in op de ontwikkelingen die spelen, zoals de nieuwe waterwet, klimaatverandering, de vervangingsopgave, personeel en bezuinigingen. Deze vragen om keuzes en maken het nodig kennis en capaciteit te bundelen en de aandacht te besteden aan innovatie. De gezamenlijke aanpak van de Unie en VNG stelt werkprocessen centraal: structuur volgt inhoud. De aanpak biedt ruimte voor maatwerk en ze roept de partijen op die ruimte vooral te pakken. Mevrouw Adema ziet geen rol weggelegd voor de drinkwaterbedrijven. Vanwege de grote verwevenheid met de openbare ruimte kunnen de rioleringsstaken van gemeenten niet te ver op afstand worden geplaatst. De samenwerking zal dit jaar vorm moeten krijgen: 2011 is daarmee een cruciaal jaar.

Ina Adema

Gert Verwolf

De heer Verwolf gaat in zijn presentatie in op belangrijke recente ontwikkelingen, zaken die in tijden van crisis bereikbaar worden. In het concept Bestuursakkoord Water (versie 4.0) 'Water met Vuur' is voor het onderdeel waterketen opgenomen dat de afspraken tussen de Unie van Waterschappen en VNG van april 2010 leidend zijn. Het Rijk en de drinkwatersector hebben aangekondigd bij deze aanpak aan te sluiten. De landelijke activiteiten die momenteel plaatsvinden zijn bedoeld om de samenwerking te faciliteren, niet om deze op te leggen. Daarin is veel aandacht voor kennisontwikkeling en innovatie (bijvoorbeeld de toepassing van cradle-to-cradle principes). Gewerkt wordt aan een routekaart voor transitie. Daarnaast besteedt men aandacht aan de monitoring, de samenwerking moet voor de waterschappen immers leiden tot inverdieneffecten om de investeringen in het hoogwaterprogramma te financieren. De heer Verwolf pleit voor de bottom-up aanpak: "Laten we ervoor zorgen dat er geen stok achter de deur komt te staan".

Na de presentaties over de landelijke ontwikkelingen gaan mevrouw Annemarie Moons, dijkgraaf van waterschap Vallei & Eem, en mevrouw Ina Leppink, burgemeester van de gemeente Montferland, in op de vervolgstappen in de samenwerking in de Gelderse regio's. Aan de hand van voorbeelden vanuit de verschillende regio 's belichten zij daarbij zowel het perspectief van het waterschap als het gemeentelijk perspectief. De partijen denken vooruit, niet in structuren, maar wel in wat ze gezamenlijk willen bereiken en hoe daar te komen. Waterschappen en gemeenten houden zelf de regie over de samenwerking. Vertrouwen is daarbij van groot belang, bijvoorbeeld om het gesprek over de personele inzet te kunnen voeren. De gemeenten ervaren een grote personele kwetsbaarheid; samenwerking kan leiden tot verlichting van de werkdruk, zodat de beschikbare capaciteit zich ook kan bezighouden met wat nodig is voor de dag van morgen en innovatie. Naast de oplossing van het personele vraagstuk levert de samenwerking ook voordelen in termen van kwaliteit van de dienstverlening, duurzaamheid en kosten. Besparingen zijn echter niet de belangrijkste drijfveer. Mevrouw Leppink concludeert dat gemeenten voor grote opgaven staan en zien dat samenwerken nodig is. De schaalgrootte voor die samenwerking is maatwerk. De vorm volgt de inhoud. Het proces is bottom-up.

Annemarie Moons

Ina Leppink

Na de presentaties over de landelijke en Gelderse toekomstvisie, geeft de heer Van Vliet van het ministerie van Infrastructuur en Milieu een korte reactie vanuit de zaal. Hij weet dat in Gelderland veel is geïnvesteerd in de samenwerking in de waterketen en hoopt dat het voldoende is om de ambitieuze doelstellingen uit het nieuwe bestuursakkoord te realiseren. Hij ziet het symposium dan ook niet alleen als een afsluiting van Toekomst Waterketen Gelderland, maar vooral als een aftrap voor het vervolg. Andere reacties vanuit de zaal sluiten daarbij aan. Zowel aanwezige Gelderse bestuurders als belangstellenden uit andere provincies zien de uitdaging om de plannen die er nu liggen te realiseren. Het vertrouwen is daar.

Aan het eind van het programma dankt de heer Burgering alle stuurgroepleden voor de samenwerking en de ambtenaren uit de projectgroep, die samen veel werk verzet hebben. In het bijzonder spreekt hij zijn waardering uit voor Peter Salverda, secretaris van de stuurgroep en voorzitter van de projectgroep. Tenslotte bedankt hij ook de dagvoorzitter en alle sprekers van vandaag met een bos bloemen.

De intentieverklaring wordt ondertekend

Wim Burgering bedankt Peter Salverda

Na afloop van het formele programma onderschrijven alle aanwezigen, naar voorbeeld van een viertal bestuurders en ambtenaren uit de regio De Vallei de intentie 'Structurele samenwerking in de afvalwaterketen .... Wij gaan het doen!'. Daarna is er volop ruimte om nogmaals de met de regio's in dialoog te gaan en te netwerken.